

ig Toscaninié volt a mércém, aki félelmetes tempóban száguld végig a művön, s elképesztő drámai hatást ért el. Nem mindegy, milyenek a szólisták, kivált a szoprán. Ilyen szempontból Claudio Abbado egyik régebbi felvétele megragadó. Aztán kialakult egyensúlyosabb előadásmódja is, amelynek során a karmesterek kiemelték a lírai részeket is. Őriási a hangfelvétel technikai megvalósításának jelentősége is, hiszen a felvételek „szólnia kell” a szó igazi értelmében. Verdi nem véletlenül választotta ki nagy gonddal a szereplőket, s azon is hezitált, hol legyen a mű ősbemutatója. Végül 1874. május 22-én játszották először Milánóban, a San Marco székesegyházban, amelyet zsúfolásig megtöltött a világ minden részéből érkező hallgatóság. Teljes joggal írja egy életrajzírója, Carlo Gotti, hogy „pályafutása során még nem emelkedett a koncepció és a kidolgozás olyan magaslatára, mint (...) a *Messa da requiem* esetében”. A szerző is nagyon elégedett volt művével: „Úgy látom, megkomolyodtam, nem vagyok immár afféle bohóc, nem pojácáskodom a közönség előtt ordibálva: »Tessék, tessék, méltóztassék!«... s nem pufogatom-döngetem közben a nagydobot.” Általános vélemény szerint a legkiemelkedőbb tételek a *Requiem*, a *Kyrie*, a *Dies irae* és a *Libera me*, amelyek a teremtképzés remeklései. Ezt a teremtképzést lehet érzékelni Harnoncourt tolmácsolásában is, amely egyéb lemezeivel az utókornak is gyönyörűséget szerez és kivételes elmélyülésre ad alkalmat.

RÓNAY LÁSZLÓ

KÖNYVEKRŐL – RÖVIDEN

Három lelkeségi írás

Ahol a csend magasztal. Egy karthauzi szerzetes a hit útjáról II.

Bizonyára sokan látták *A nagy csend* című dokumentumfilmet, amely a karthauziaknak titokzatos, a külvilágtól teljesen elzárt életébe enged bepillantást. Ők a szerzetesélet legszigorúbb formáját választják: kolostorukban elzárkóznak a világtól, hogy életüket egészen az imádságnak szentelve próbáljanak egyre szorosabb egységre jutni Istennel.

Egyik legértékesebb kódexünket a „Karthauzi névtelen” írta. E könyvecske szerzője is névtelen marad, bár kilétét fölfedi számunkra a fordító, Görföl Tibor tanulmánya a két évvel korábban kiadott első kötetben. A műfaj nehezen meghatározható: naplójegyzetek, útmutatások, fiktív levelek? Aki azonban belefog a könyv olvasásába, az megfeledez a szerző személyéről, koráról, annyira leköti az aforizmaszerű mondatok időtlen igazsága. Először rövid fejezetek adnak a teljesebb életre segítő ötleteket. Napjainkban nagy keletje van a helyes életvezetésre útmutatást adó könyveknek. Itt is ilyen tanácsokkal találkozunk.

„Minden embernek egyetlen dolga van csupán: helyesen kell felhasználnunk a rendelkezésre álló időt és a képességeinket. Csakis így tölthetjük be a sorsunkat, és az életünknek pontosan ez az egyetlen célja.” Ki vonná kétségbe az ilyen mondatok igazságát? „Próbáljon fölébe emelkedni önmagának és a dolgoknak. Tanulja meg, hogyan lehet úrrá kóborló gondolatain.” „Az erőfeszítés tesz igazán emberivé minket, a nehézségek pedig felkészítenek a küzdelemre.” Hosszan sorolhatnánk az önnevelésre, állhatatosságra, örömteli bátorságra, rendezett életre buzdító mondatokat.

A könyv első harmada után már nem az önnevelés áll a középpontban, hanem arra kapunk tanácsot, hogyan lehet részesedni Isten életében, hiszen „csak akkor élünk, ha egységben vagyunk vele”. Bepillantást enged Isten misztériumába, az örök és végtelen létezésbe, aki szeretetével ölel körül bennünket. „Ismerni, szeretni és szolgálni Istent: ez az élet, és ez az üdvösség.” „Ha szeretjük Istent, és baráti kapcsolatot alakítunk ki vele, az életünk mérhetetlenül tágassá válik, és átalakul örök életé.” Aki küszködik a hitével, de nehézségei ellenére próbál imádkozni és rábízni magát Istenre, az megnyugvással olvashatja az ilyen mondatokat: „Ha nyugodt vagyok, azaz hátrahagyok mindent Istenért, legalábbis akarati szinten, és megmaradok a békében, akkor minden rendben van. Ez az állapot magához vonzza Istent. Kiáltva kiált Istenhez, olyan kiáltással, amelyre Isten öröktől fogva várakozott: öröktől hallani akarta, azért, hogy eljöhessen és énbennem lakozhasson.” Így „már a földön formát kezd ölteni a mennyei élet”.

A könyv kiemelkedik a szokásos lelkeségi művek sorából. Leginkább talán Kempis Tamás *Krisztus követése* juthat eszünkbe róla. Aki kézbe veszi, aligha tud majd szabadulni varázsa alól. (*Ursus Libris*, Budapest, 2015. A *Megszólal a csend* című első kötet 2013-ban jelent meg.)

Martin Laird OSA: Napsütötte hiány.

Csend, tudatosság, szemlélődés

Egészen más módszerrel, de ugyanezt az utat nyitja elénk Laird könyve: azt az utat, amelyen találkozhatsz Istennel. Sokakban máig él az a hamis vélemény, hogy a szemlélődés, a kontempláció csak a szerzeteseknek, elsősorban a szemlélődő életformában élőknek fenntartott privilégium. Az utóbbi évtizedekben ez a szemlélet jelentősen változott. Elsősorban talán Thomas Merton, később Jálics Ferenc hatására Magyarországon is megnőtt az érdeklődés a személyes, benső ima, a szemlélődés iránt. Részben Merton nyomán egy másik trappista szerzetes, Thomas Keating hozott létre a hetvenes években egy olyan mozgalmat, amely a kontemplációt, a belső imát a keresztény élet szerves részének tartja. (Módszerét „centering

prayer”-nek, középpontba vezető imának nevezte el. Alapgondolata, hogy az imában nem egy rajtunk kívül álló Istent szólítunk meg, hanem önmagunk mélyei felé haladva juthatunk el a lelkünk legmélyén lakozó, mindenütt jelenvaló Istenhez. Az utóbbi években két könyve is megjelent magyarul az Ursus Libris kiadónál.)

Martin Laird ágostonrendi szerzetes ugyanának a látszólag áthághatatlan szakadéknak az áthidalására ad útmutatást, amire a sivatagi atyák kora óta minden kor misztikusai, lelkiségi írói törekedtek. Amint írja: „A teremtés és a megváltás kegyelme révén alapvető egység van Isten és ember között. Ennek mélységeiben a 'között' nem érzékelhető, mert az teljesen átjárható az Isteni Jelenlét számára. (...) Bár ez az alapvető egység (...) megingathatatlan, emberi állapotunkra jellemző, hogy erről sok évtizeden át fogalmunk sincs.” A folyamatos belső zaj és fecsegés következtében „Istentől is elidegenedettnek” érezzük magunkat. A szemlélődés útja segíthet megértenünk: „Isten, akit kerestünk, már ránk talált, örök idők óta ismer és fenntart minket a létben”.

Martin Laird nem a saját ötleteit adja elő — bár szavait egyedivé teszi az ilyen jellegű könyvekben szokatlan friss és szellemes stílusa. Útmutatásait a teljes keresztény hagyományból meríti, a korai századok misztikusaitól kezdve napjainkig, ugyanakkor megszólalnak azok a diákok is, akik hallgatói a Villanova Egyetemen, vagy sokfelé tartott lelkigyakorlatainak valamely résztvevője. Szavakba önti azokat a nehézségeket is, amelyekkel szinte mindenkinek meg kell küzdenie, aki mélyebb személyes imára törekszik. Segít például abban, hogyan állítsuk le a fejünkben pergő „filmeket”, szakítsuk meg a „belső fecsegés spirálját”, hogy eljuthassunk a „belső csend egyszerű nyugalomához, a mezítelen tudatossághoz”. A szemlélődés útjára hívja meg olvasóját Laird, együtt a lelkiélet legnagyobb mestereivel: hogy eljuthassunk legmélyebb magunkhoz, és felismerjük Szent Ágostonnal, hogy Isten „bensőbb a legbensőbb valónknál”.

A könyv olvasója úgy érezheti, hogy bármilyen sokszor vallott is kudarcot a személyes imádságra törekvésben, erőfeszítése mégsem hiábavaló. Eljuthat oda, ahová az az idős asszony, aki minden reggel beült a templomba, és „teljesen elmerült abban a Csendben, amelyben az Ige némán szólal meg, abban a mélységtelen mélységben, amelybe minden ima beletorkollik, és amelyből minden ima ered”. (*Sarutlan Kármelita Nővérek*, Magyarország, 2015)

**Boldog Charles de Foucauld:
Levelek és jegyzetek**

Az előző kettővel szemben ez a könyv nem másoknak szóló útmutatás, hanem írójuk elmélkedéseiből, imádságaiból, leveleiből készült szöveg-

gyűjtemény. Egy olyan élet tanúságtétele, amely — amint a könyv bevezetője írja — „egyetlen szeretetkiáltás”. Charles de Foucauld a múlt század egyik legkülönösebb, kalandos életű szentje. 1858-ban született Strasbourgban. Katonatisztként Algériában szolgált, de három év után otthagyta a katonaságot, hogy fölfedező útra induljon a világtól elzárt Marokkóban. 1886-ban bekövetkezett megtérése radikális változást hozott az életében: egészen Istennek akarta szentelni életét, hogy „élete a lehető legjobban hasonlítson Jézus názáreti életéhez”. Trappista szerzetes lett, és kívánsága szerint egy szíriai trappista kolostorba került. A teljes szegénységre vágyott, pap és missziós remete akart lenni, a hívő muszlimok között. Ezért kilépett a szerzetből, majd 1901-ben kérte pappá szentelését, hogy „az annyira elhagyott muszlimokhoz elvihesse Jézust az Oltáriszentségben”. A Szaharában remeteséget hozott létre, megpróbált egyszerűen barátja és testvére lenni a sivatagi nomádoknak. Nem téríteni akart, hanem szeretni, szolgálatára lenni a rászorulóknak, hogy egész életével „kiáltsa az Evangéliumot”. 1916. december 1-én meggyilkolták. 2005-ben avatták boldoggá.

Életében tehát nem teljesült az álma — hogy szerzetesközösség jöjjön létre az általa elgondolt és megélt formában. Csak 15 évvel később telepedett le Algériában az első testvérközösség René Voillaume vezetésével, hogy szemlélődő életet éljen „a tömeg szívében”, kétkezi munkát végezve a szegények között. A női ágat 1939-ben alapította Magdeleine, Jézus kistestvére, Algériában, ahol együtt élnek keresztények és muszlimok, európaiak és arabok. A Jézus Kistestvérei Közösség kezdetben kizárólag a muszlim nomádok között élt, és csak 1946-ban nyílt meg az egész világ számára.

A szövegek egy része Szent Ágoston *Vallomásaira* emlékeztet: Charles de Foucauld Istennek ad számot gondolatairól, vágyairól, terveiről. Napjainkban, amikor az iszlám érzékelhető közelségbe került hozzánk, különös erővel szólítanak meg szavai. „A muszlim országokban nehéz prédikálni, de az elmúlt évszázadok misszionáriusai sokkal súlyosabb nehézségeket is leküzdöttek. Most rajtunk a sor, hogy az első apostolok, az első evangélisták követői legyünk. Sokat jelentenek a szavak, de a példa, a szeretet, az ima ezerszer többet ér. (...) Szeressük őket azzal a mindenható szeretettel, amely megszeretteti magát.”

Különösen elgondolkodtató száz évvel ezelőtt megfogalmazott kritikája: „Algériában már csak nagyon kevés misszionárius van, munkásságuk a semmivel egyenlő. Az európaiak úgyszólván semmit sem tesznek a muszlimok erkölcsi fejlődéséért. Teljesen tudatlanok minden velük kapcsolatos dologban, a velük való bármiféle bensőséges érintkezés nélkül mindig idegenként, sőt többnyire el-

lenségként tekintenek rájuk. (...) Ezekben a népekben az elmaradott testvért kellene látni, akit nekünk kell kiművelnünk, a jó testvér kötelességét gyakorolnunk velük szemben.”

Ő maga sem gondol hatalmas térítő hadjáratra. Egyetlen vágya, hogy a remeteségében őrzött Ol-táriszentség által és az aytáján kopogtató szegények, betegek szolgálatán keresztül Jézus jelen legyen ebben a hatalmas és oly elhagyott térségben. A könyv semmitmondó címe mögött ennek az életnek „szereketkiáltása” érinti meg az olvasót. (*Jézus Kistestvérei Női Szerzetes Közösség*, Budapest, 2015. „Kézirat gyanánt”)

LUKÁCS LÁSZLÓ

THIERRY LOISEL: PÉCSI LÁTOGATÁS

„Az emberélet útjának felén,
Egy nagy, sötét erdőbe jutottam,
Mivel az igaz utat nem lelém.”
(Dante)

Havas tájban bandukol egy ember. Fölöslegessé vált térkép van nála, nem menti meg az eltév(ely)edéstől. Céltalanul bolyong, fel-felbukkanó ötletek vezérlik, a fejében akadozó dallam viszi a lépteit. Egy dolog bizonyos: a helyes út létezik, és ő nem azon jár. Térképét megsemmisíti, újat, érvényeset kell készíteni. Egymást kiegészítő, vagy éppen egymást megsemmisítő világok között barangol, mindennek van megfelelője egy másik világban. Az álom/képzelet/gondolatok birodalma és az ébrenlét valósága között nincs éles határvonal, rések vannak, amelyeken minduntalanul át-átcsúszik a történet. Sőt: az ébrenlét, az ittlét csak kerete, díszlete a gondolati-érzelmi mélységekben történeteknek.

Tél-tavas, szobor-ember, szerelem-vágy, megérkezés-eltávozás, képzet-valóság kétpólusú világában csak az időnek van három síkja: a megidézett, sóvárgott kísértőt nehéz végérvényesen elengedni a múltba; a jelen zúrzavaros, összekuszálódott világában kellene rendet, de legalább kapaszkodóként szolgáló célokat teremteni; a jövőbeni alteregótól útmutatást lehetne kérni.

Barangolások és találkozások fejlődésregénye tehát a *Pécsi látogatás*, az önkeresés, az én öndefiníciójának újratemtése bontakozik ki benne fokról fokra. Széttört jelenben széttört egzisztencia keresi önmagát, csak múltja van és jövője: mindkettő fogva tartja, élteti, de nem engedi magára eszmélni.

Thierry Loisel, a Magyarországon élő francia író kisregénye kamaradarab: négy szereplője konkrét (mint a cím is előrevetíti: pécsi), kevés és ismétlődő helyszíneken találkozik. Szereplői közül kettő valóságos, és mégis megfoghatatlanabb, elmosódóbb körvonallal lép színre, mint a foly-

ton megidézett múlt és a reményekkel előhívott jövő. A múlt múlttá válásához nem elég a minduntalan eleredő hőesés, amely békés, de nyomok és utak nélküli tájat, mérhetetlen, strukturálatlan jelen időt teremt. Ahhoz magának a jelenben tévelygőnek kell múltjától megszabadulni, arra felkészülni. Segítségére lehet — ebben reménykedik — későbbi, bölcs, az életet már ismerő alteregója: az öregemberrel való találkozásokból lassan bontakozik ki kettejük viszonya, beszélgetéseiknek meg nem fogalmazott célja, szerepe. Tanácsot kellene adnia, elígazitást, de példabeszédnek szánt történetét a hallgató nem érti meg, csak újbóli elmondáskor.

A fikció és a valóság keveredésében az előbbi veszi át az irányító, szervező szerepet — amint erre a könyv előszava is figyelmeztet. A fikció azonban gyakran jól ismert toposzokból, többnyire könnyen felfejthető (és minduntalan felfejtett) metaforákból építkezik, elég kevés értelmezői feladat marad az olvasóra. A paradicsomi harmónia, a tudás megismerése előtti ártatlanság képi megjelenítése, az időtlenség, a diszharmónia, az alkotói-magánéleti válság, a hitkeresés meglehetősen egyértelmű utalásokban, ikonokban jelenítődik meg, s többnyire expressis verbis értelmezés is társul hozzájuk. S noha a jelképek magyarázata leleplezésként s így írói játékként, a fikció öntörvényűségének alárendelő írói, megformálási módszerként is felfogható, mégsem erősíti, hanem jórészt inkább aláássa a szöveg erejét: nemcsak a befogadó értelmezési lehetőségeit szűkíti le (pontosabban megadja), hanem a jelrendszert s az általa teremtett világot sem engedi önmagában és önmagáért működni. A szöveg önreflexiójának ironikus hangvételét — „Minden meg is volna ezzel a tragédiához” (88.) — szétoldja a szenvedés pátosza, amely aztán nem is menti meg itt-ott klisék felbukkanásától.

A *Pécsi látogatás* szövege ott sűrűsödik igazán erőssé, ahol voltaképpen üzenetét summázza: a szerelem egyedisége és örökkévalósága az időnk változásában is állandó, értéke kettősségből fakad: nem csupán mindent felforgató (egyszerre mindent megkérdőjelező és igenlő) érzélem, hanem erkölcsi vállalás is. Az érzelmek tudattalan áradása akkor válik egyedülállóvá, ha a tudatos döntés is kiegészíti.

A regény főhőse a szenvedés felismerésétől és vállalásától jut el annak békés elengedéséig. A múlt el és megbocsátása teszi lehetővé számára, hogy jelen valósága megélt valósággá váljon. Minden segítséggel kétszer kell találkoznia: először észleli, majd csak másodjára válik eléggé érettnek ahhoz, hogy meg is irtse. Mindennek eljön az ideje. (Ford. Barona Anett; *Fekete Sas Könyvkiadó*, Budapest, 2015)

BENKŐ GITTA